

NVE – Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Kontaktperson:
Jakob Fjellanger

Deres referanse:

Vår referanse:
008.000/1743181

Dato:
03.04.2018

Konsesjons søknad Hellefoss Kraftverk – kommentarer til høringsuttalelser

1. Innledning

Hellefoss Kraft AS (Selskapet) eies av Modum kommune, Øvre Eiker kommune og Glitre Energi produksjon AS. I denne saken har Glitre Energi Produksjon fått et delebert ansvar for konsesjonsprosess og tilhørende samfunnskontakt. I Glitre Energi Produksjon har Trygve Øderud fått tildelt dette ansvar.

Selskapet har utarbeidet en konsesjons søknad som ble oversendt NVE. NVE har lagt søknaden ut for høring etter sine rutiner. Ved fristens utløp var det kommet inn 12 hørings uttalelser. Disse er gjennomgått i virksomhetens styre.

Høringsuttalelsene er mange og belyser en rekke temaer. Vi har etter beste evne forsøkt å kommentere temaene, besvare fremstilte spørsmål og rette opp temaer som vi mener er ufullstendig beskrevet. Kompleksiteten i dette medfører at vi ber om et møte med NVE for å gjennomgå dette brev. Håper NVE kan imøtekomme dette ønske.

[Link til NVE's konsesjons side for Hellefoss saken.](#)

Selskapet mener at fremtidige konsesjonsvilkår må ha en generell ordlyd og vi ber om å få disse oversendt for kommentar før de vedtas. Selskapets erfaring er at over tid varierer utfordringene i vassdraget. Samtidig kommer det hele tiden ny kunnskap om vassdrag og anadrom fisk. Selskapet ønsker å fortsette dagens ambisjon om å finne gode løsninger gjennom samarbeid, nysgjerrighet der vassdraget som en sammensatt og helhetlig resurs er hensyntatt.

2. Sammendrag

2.1. Alle temaer i høringen er ivaretatt av gjennomførte eller planlagte tiltak

Vannressursloven § 66 tredje ledd annet punktum gir myndighetene adgang til i "særlige tilfelle" å innkalle ukonsederte produksjonstiltak til konsesjonsbehandling etter vannressursloven. For at vilkåret om "særlige tilfelle" skal være oppfylt, må det etter forarbeidene foreligge "sterke miljømessige hensyn".¹ Dette er en rettslig betingelse for å gjennomføre innkalling, noe som også er lagt til grunn av OED som i sine retningslinjer uttaler at bestemmelsen "kun kan benyttes når det foreligger sterke miljømessige hensyn".²

I tillegg til at det må foreligge sterke miljømessige hensyn, må det foretas en interesseavveining hvor hensynet til tappt fornybar energiproduksjon og forsyningssikkerhet avveies mot de miljøhensyn som gjør seg gjeldende. Før det vurderes vilkår som kan medføre produksjonstap mener vi det være dokumentert at de vilkår som vurderes *rent faktisk* vil ha en nytteverdi for de miljøinteressene som søkes ivaretatt. Under enhver omstendighet må det – på samme måte som ved alminnelig revisjon – forutsettes at det ikke skal forekomme *vesentlig produksjonstap eller økonomisk belastning* som følge av konsesjonsbehandlingen og de miljøvilkår som eventuelt oppstilles.

Etter at det er klarlagt i hvilken grad det eventuelt foreligger "sterke miljømessige hensyn" og etter at nødvendig interesseavveining er foretatt, må det altså i tillegg foretas en kontroll av at aktuelle vilkår faktisk vil ha en nytteverdi. Dersom de vilkår som ønskes innført ikke gir noen nytteverdi utover de vilkår og tiltak som Hellefoss Kraft selv har gjennomført og planlagt, er det ikke rettslig grunnlag for å innføre slike vilkår. Dette er en grunnleggende *rettslig ramme* for hvilke tyngende vilkår som kan innføres i en konsesjonsbehandling.

I de forskjellige høringsuttalelsene har det fremkommet synspunkter knyttet til forskjellige temaer, samt synspunkter på hvilke tiltak og vilkår som bør innføres i tilknytning til hvert enkelt tema. I hovedsak er høringsuttalelsene knyttet til to hovedtemaer, nemlig (1) forholdene for oppvandring og nedvandring for laks/ørret og ål gjennom Hellefoss, og (2) raske vannstandsendringer som tidligere forekom nedstrøms og oppstrøms kraftverket.

Disse temaene er omtalt i konsesjonssøknaden, og det er der beskrevet hvordan Hellefoss Kraft har håndtert, og vil håndtere, de ulike problemstillingene. Det er allerede gjennomført en rekke tiltak, og videre er det ytterligere tiltak under planlegging. Se tabell i pkt.2.2.

¹ Se Ot prp nr 39 (1998-1999) side 370.

² Se Retningslinjer for revisjon 2012 side 11.

2.2. Sammenstillingstabell

Sammendrag hørings uttalelser gitt til konsesjons søknad for Hellefoss Kraft AS	Tema	Fiskeridirektoratet	Fylkeskommunen	Fylkesmannen	HÅK	Mattilsynet	Norsk maritimt museum	Ole B Hoen	Øvre Eiker	Beskrevet i konsesjons søknad	Tiltak gjennomført	Tiltak under planlegging
		1	2	3	4	5	6	7	8			
Høringsuttalelser nr	link NVE	1	2	3	4	5	6	7	8			
Antall sider		2	4	5	22	3	1	2	2			
Vannstandsendringer	1											
- HK intern teknikk	1a											
- Vannstands sprang oppstrøms HK	1b											
Vassdragsregulering	2											
Forhold for opp vandrende anadrom fisk	3											
Forhold for utvandrende vinterstøing	4											
Prøveprogram før det gis en konsesjon	5											
Mælfiske	6											
Vann til jordbruksvanning	7											
Drikkevann	8											
Forhold spesifikt omtalt i høringsnotat												
Ikke omtalt eller generelt beskrevet												
Tema beskrevet i søknad. Planer og gjennomførte tiltak												

2.3. Kort oppsummering av hvordan de sentrale temaene er eller vil bli håndtert av Hellefoss Kraft

- **Vannstandsprang:** Blant annet for å avbøte tidligere problemer med vannstandsprang har Hellefoss Kraft gjennomført betydelige oppgraderinger på kraftstasjonen og damanlegget, herunder utskiftning av den gamle sektorluken til ny segmentluke som tillater en betydelig raskere overføring av vann fra oppstrøms til nedstrøms kraftverket. I kombinasjon med muligheten til å disponere 50 cm av overvannstanden, vil problemene med vannstandsprang være avhjulpet. Se nærmere beskrivelse av dette i punktene 4.3, 5.4, 6.2 og 12 nedenfor, samt konsesjonssøknadens punkt 3.4.7.
- **Oppvandring:** Det er nylig gjennomført oppgradering av fisketrappen, installert automatisk fisketeller og etablert flomtrapp for perioder med høy vannføring. Med bruk av fisketelleren og statistikk fra driftssentralen opererer Hellefoss Kraft i dag med situasjonstilpasset slipp av lokkevann i samråd med fylkesmannen og fiskeinteressene. Dette slipperegimet fungerer bra, både for oppgang av laks/ørret og ål. Det er ikke grunnlag for å stille spesifikke og kvantitative krav til vannslipp da et slikt vilkår ikke vil ha noen nytteverdi. Det er behov for et fortsatt situasjonstilpasset vannslippsregime for å unngå at lokkevann slippes til unødig skade/ulempe for fisken og/eller ålen, samt for å unngå at det forekommer unødvendige tap i kraftproduksjonen. Se nærmere om dette i punkt 4.4, 5.2 og 6.2 nedenfor, samt konsesjonssøknadens punkt 3.4.1 og 3.4.3.
- **Nedvandring:** Når det gjelder nedvandring av laks og ørret er det en biologisk kjensgjerning at størsteparten av disse vandrer ned vassdraget med vårflommen når vannføringen er høy. Dermed kommer den største andelen av laks og ørret seg forbi dammen uten skade sammen med elvens løp over dammen i denne perioden. Det er kun et begrenset antall fisk som har problemer med nedvandring. For vinterstøing planlegger Hellefoss Kraft å etablere en bedre fiskepassasje ved kraftstasjonen på østsiden (der hvor det er observert vinterstøende laks og ørret). Denne vil forhåpentligvis også fungere for ålens nedvandring. Se nærmere om dette i punktene 4.5, 5.3 og 6.3 nedenfor, samt konsesjonssøknadens punkter 3.4.2 og 3.4.3.

Ovenfor har vi kort oppsummert det som etter vår oppfatning er de tre sentrale temaene fra høringsuttalelsene (vannstandsprang, nedvandring og oppvandring), samt forklart hvordan disse forholdene er ivaretatt gjennom de vilkår og tiltak som Hellefoss Kraft enten allerede har gjennomført eller planlagt. Eierne har brukt mer enn 150 MNOK på stasjonsoppgradering de senere år. Dette til fordel for stabil produksjon, bedre personsikkerhet og bedre miljø.

Etter vår oppfatning viser gjennomgangen at det ikke foreligger noen sterke miljømessige hensyn som tilsier at det pålegges ytterligere vilkår utover de vilkår Hellefoss Kraft selv har lagt til grunn i sin konsesjonssøknad. De rigide, spesifikke og kvantitative minstevannføringskravene som enkelte av høringsinstansene (i særdeleshet HÅK) har foreslått innført, vil ikke ha noen nytteverdi utover vilkårene som konsesjonæren selv har foreslått i sin konsesjonssøknad. Det er derfor heller ikke rettslig grunnlag for slike vilkår. Hellefoss Kraft fastholder derfor at vilkårene som fastsettes i konsesjonen for kraftverket må være funksjonsbasert og situasjonstilpasset slik som foreslått i søknadens punkt 5.

I punktene 3 til 12 nedenfor vil vi kommentere hver enkelt høringsuttalelse nærmere.

2.4. Ikke grunnlag for krav om minstevannføring utover dagens tappingsregime

Vi nevner for øvrig at det uansett følger av vannressursloven § 66 fjerde ledd fjerde punktum at vannressursloven § 10 om minstevannføring ikke gjelder for "eldre vassdragstiltak som faller inn under vassdragsreguleringsloven". Kraftverk med en midlere årsproduksjon over 40 GWh reguleres etter vassdragsreguleringsloven (jf vannressursloven § 19) og er derfor ikke underlagt vannressursloven § 10.

Vannressursloven § 66 fjerde ledd annet punktum sier riktignok at § 10 gjelder "fullt ut" ved innkalling som skjer i henhold til § 66 tredje ledd annet punktum. Poenget er imidlertid at denne bestemmelsen (§ 66 fjerde ledd annet punktum) forutsetter at innkalling etter § 66 tredje ledd kun gjelder vassdragstiltak som ikke omfattes av vassdragsreguleringsloven. Dette følger etter vår oppfatning av lovforarbeidene, jf vår understrekning i det siterte nedenfor:³

"Departementet har merket seg at utvalget har delt seg på midten når det gjelder spørsmålet om adgang til å innkalle konsesjonsfrie reguleringsstiltak til konsesjonsbehandling etter vassdragsreguleringsloven. Departementet støtter her den del av utvalget som ikke ønsker en slik regel. Departementet vil påpeke at det lå utenfor Vassdragslovutvalgets mandat å gå inn på en innholdsmessig revisjon av vassdragsreguleringsloven. Innføring av en ordning med innkalling av konsesjonsfrie reguleringsstiltak etter vassdragsreguleringsloven, ville nettopp innebære at det ble foretatt en slik revisjon på et sentralt og vanskelig område. Utvalget har da heller ikke utredet de økonomiske og administrative konsekvenser av en slik innkallingsordning. Departementet vil derfor gå imot at det tas inn en slik hjemmel i et nytt fjerde ledd i vregl § 26. Spørsmålet om innføring av en slik innkallingsordning må eventuelt tas opp i forbindelse med en revisjon av vassdragsreguleringsloven. I og med at vassdragsreguleringer faller inn under begrepet «vassdragstiltak» vil det imidlertid være adgang til å innkalle disse etter vannressurslovens regler på linje med kraftutbygginger som bare omfattes av vannressursloven.

Departementet ser behov for å kommentere rekkevidden av fjerde ledds siste punktum som sier at § 10 ikke skal gjelde for eldre vassdragstiltak som faller inn under vassdragsreguleringsloven. Vassdragsreguleringer kan ikke innkalles eller omgjøres etter vannressursloven, og bestemmelsen har derfor ingen funksjon som begrensning overfor fjerde ledds annet og tredje punktum. Den eneste begrensning som ligger i bestemmelsen må være overfor § 66 fjerde ledd første punktum. Dette innebærer at en eksisterende vassdragsregulering kan belaste vannføringen utover det som fremgår av § 10, selv om reguleringen ikke har gjort bruk av den alminnelige lavvannføringen før lovens ikrafttreden." (vår understrekning)

Av lovforarbeidene fremgår det altså at § 66 fjerde ledd fjerde punktum kun er en begrensning i relasjon til § 66 fjerde ledd første punktum, ettersom reguleringstiltak ikke kan innkalles. Implisitt og motsetningsvis må dette bety at dersom det hadde vært adgang til innkalling av reguleringstiltak så ville fjerde ledd fjerde punktum vært en begrensning også i relasjon til en slik innkalling. Som nevnt følger det nå av vannressursloven § 19 at kraftverk over 40 GWh skal behandles etter vassdragsreguleringsloven. Slike tiltak må derfor i denne sammenheng likestilles med reguleringstiltak, slik at det uansett ikke kan pålegges minstevannføring i samsvar med vannressursloven § 10 for disse, dette i samsvar med § 66 fjerde ledd fjerde punktum. Selv om dagens ordlyd trådte i kraft i forbindelse med lovendringen 1. januar 2018, er det klart at dette materielt sett var situasjonen også før denne lovendringen og det fremgår nå direkte av lovens ordlyd.

³ Jf Ot prp nr 39 (1998-1999) s 285-286.

3. Høringsuttalelse fra Fiskeridirektoratet

Fiskeridirektoratet har ingen direkte innsigelser. De har imidlertid noen generelle kommentarer til fordel for lokalt akvatisk miljø.

4. Høringsuttalelse fra Buskerud Fylkeskommune

4.1. Generell overordnet begrunnelse

Vannregion Vest-Viken har i regional vannforvaltningsplan begrunnet behovet for innkalling til konsesjonsbehandling og fastsetting av vilkår om miljøforbedrende tiltak ut i fra flere episoder med store, negative konsekvenser for vannmiljø, som følge av reguleringsanleggene i Hellefossen, bl.a.:

- *De etablerte fiskepassasjene i Hellefoss fungerer for dårlig.*
- *Gjentatte driftsproblemer med akutte vannfall og stranding av fisk*

Reguleringen i Hellefossen påvirker vannforekomstene både oppstrøms (012-2346-R Døvikfoss-Hellefoss) og nedstrøms (012-2399-R Drammenselva Hellefoss-Drammen) selve kraftstasjonen. Begge strekningene har forekomster av de Rødlistede artene ål, edelkreps og elvemusling, og er dessuten både viktige gyte- og oppvekstområder og populære områder for sportsfiske etter laks og sjøørret. I tillegg huser de nevnte elvestrekningene et stort artsmangfold av innlandsfisk og andre vannlevende organismer.

HK merknad:

Fiskepassasjene er utviklet over tid under ledelse av stedlige fiskeinteresser. HK har etter beste evne forsøkt å imøtekomme ønsker både praktisk og finansielt.

Rødlistede arter. I samarbeid med flere har det blitt gjennomført en omfattende registrering av forekomster av ål i vassdragene opp til Eikeren, Soneren, Krøderen og Tyrifjorden. Selv med betydelig generell nedgang i bestanden av ål de siste 20 årene ble det fremdeles registrert bra tetthet av ål i Drammenselva. Den generelle nedgangen i bestanden henger trolig sammen med globale forhold og ikke lokale påvirkninger, så som kraftproduksjon, som har eksistert i vassdragene i mange tiår.

4.2. Gitt konsesjon 12.12.2011 er kommentert.

I konsesjonen som ble gitt for utvidelse av Hellefoss kraftverk i 2011 ble det tatt inn flere vilkår som ivaretar hensynet til vannmiljø generelt og fiskeribiologi og fiskeutøvelse spesielt. Det er derfor positivt at det nå foreslås at disse vilkårene skal gjøres gjeldende for den videre driften av kraftproduksjonsanleggene i Hellefossen.

HK merknad:

Denne konsesjon er en konsesjon som gir Hellefoss Kraft AS tillatelse til å utvide produksjonen ved å bygge to nye aggregater. HK har prioritert rehabilitering av eksisterende kraftstasjon øst. Dette har medført at bygging av to nye aggregater er utsatt inntil videre. Relevante vilkår gitt i denne konsesjon er foreslått inkludert i ny konsesjon for hele stasjonen.

4.3. Stranding og bruk av 0,5m overvann

Fylkeskommunen mener at vilkåret om vannslipping slik konsesjonæren foreslår ivaretar problematikken rundt akutte utfall og stranding opp- og nedstrøms Hellefossen. Ved å kunne utnytte 0,5m av overvannet som svingekammer vil trolig de mest akutte vannstandsfallene nedstrøms Hellefossen kunne motvirkes. Fylkeskommunens vurdering er at de positive effektene av en slik manøvrering vil veie opp for de relativt mindre miljøulempene som kan oppstå ved en kontrollert senking med inntil 0,5m av elvemagasinet oppstrøms Hellefossen.

HK merknad:

Bruk av overvann er et av de få tekniske tiltak som kan benyttes til stabilisering av vannstand nedstrøms kraftverket. Mister kraftverket denne muligheten vil vannstands sprang nedstrøms kraftverket øke.

4.4. Oppvandring av ål og generell bruk av lokkevann

Ål:

Det er ikke etablert noen egen oppgansanordning for ål i Hellefossen. Undersøkelser av åle bestanden i vassdraget indikerer imidlertid at dammen i Hellefossen er en av årsakene til at det er betydelig lavere tetthet av ål oppstrøms enn nedstrøms Hellefossen. Ut i fra dette bør det inntas som vilkår at en tilpasset åle passasje for opp vandrende ålefaringer skal etableres.

HK merknad:

I den utstrekning eksisterende fisketrapp ikke dekker ålens behov kan en åle passasje vurderes.

Lokkevann:

Hjemmel for å kunne pålegge nødvendige tiltak for å oppnå en forbedring av fiskens mulighet for opp- og nedstrøms passasje forbi Hellefosdammen sikres langt på vei gjennom de foreslåtte naturforvaltningsvilkårene som Hellefoss Kraft AS selv foreslår. For å kunne iverksette nødvendige tiltak er det imidlertid også nødvendig at det utformes vilkår som hjemler mulighet for å gi pålegg om miljøtilpasset luke- og aggregatmanøvrering og slipp av nødvendig lokkevann og vann til drift av anordningene for opp- og nedvandring av fisk.

Blant annet vil data fra den automatiske fisketelleren kunne gi anvendbar kunnskap for å optimalisere forholdene for oppgang av fisk, slik at det ikke behøver å slippes mer vann enn det som viser seg å være nødvendig for at fisken skal finne trappa/trappene.

HK merknad:

I høring fremkommer en detaljert gjennomgang av vandringsinnretninger med begrensninger, muligheter og gode erfaringer. Dette er også gjennomgått i konsesjonssøknaden med tilhørende forslag til tiltak. Kraftverkseier ønsker å videreføre dagens praksis med driftstilpasning ved behov og miljøbegrunnet vannslipp. Innenfor turbinenes slukeevne er ethvert vannslipp et økonomisk tap. Det stilles derfor krav til begrunnelse for all forbitapping av vann. Ny kunnskap, nye forventninger og nye forslag er en del av vår hverdag. En kvantitativ og relativt rigid beskrivelse av vannslipp i en fremtidig konsesjon som skal bestå i flere tiår mener vi er uegnet. Dette fordi en så langt ikke kjenner de optimale vannføringene som skal bidra til å gi gode forhold i ulike situasjoner. Lokkevannsbehov varierer med tid, temperatur, vannføring i elva, elveøkologisk tilstand og mellom år. Fleksibilitet, situasjonstilpasning og bruk av data fra den automatiske fisketelleren ser vi på som gode verktøy for å finne gode lokkevannsløsninger.

Minstevann:

Som en konklusjon på dette mener Buskerud fylkeskommune at det må settes vilkår om slipping av minstevannføring i de periodene der dette er nødvendig for å sikre fri opp- og nedvandring for fisk i Drammenselva. Ut i fra fylkeskommunens kjennskap til forholdene ved Hellefossen bør det settes vilkår som hjemler pålegg om forbi slipping av inntil 20 m³/sek for å ivareta hensynet til fiskepassering opp og ned forbi Hellefossen.

HK merknad:

De produksjonstapsberegninger som er presentert er ikke riktige. I sommersesongen utgjør 20 m³/sek ca. 10% av normal vannføring. Kraftstasjon vest har et kostnadskrevende rehabiliteringsbehov. Ved et betydelig minstevannskrav så kan det bli bedriftsøkonomisk riktig å legge ned kraftstasjon vest med den konsekvens at produksjonen av fornybar energi reduseres og strømningsforhold rundt kraftverket endres.

4.5. Nedvandring

Vinterstøing:

I Hellefossen er det ikke etablert spesielle lede- eller tappeanordninger for utvandrende fisk. Dette medfører at eksempelvis utvandrende ål og smolt og vinterstøing av laks og sjøørret i perioder med tilsig mindre enn slukeevnen i kraftstasjonene vil møte et nedvandringshinder. Mindre fisk og ål kan passere mellom spalteåpningene i varegrinder og gjennom turbinene, med fare for å bli skadet eller drept, mens større fisk vil bli samlet opp foran varegrindene og utsettes for utmattelse og mekaniske skader som kan føre til vesentlig forhøyet dødelighet. Omfang og konsekvenser mht. nedvandring av fisk er tilstrekkelig dokumentert når det gjelder vinterstøing som ikke kommer videre på sin ferd mot havet. Det bør derfor innarbeides et konkret vilkår om etablering av en ledeanordning som sluser vinterstøing som samles opp foran varegrindene forbi dammen og ut igjen i elva. Konsekvensene for mindre fisk og ål som passerer gjennom turbinene er mindre kjent. Dette bør derfor undersøkes nærmere, og om nødvendig bør tiltak for å forhindre at fisk kommer inn i turbinene iverksettes.

HK merknad:

Det foreligger en tilnærmet omforent tiltaksplan for utvandrende vinterstøing. Realisering av denne avventer konsesjonsbehandling og løsning på noen grunneierspørsmål.

I amerikansk miljølitteratur foreligger det mye dokumentasjon på anadrom yngel i vannkraft turbiner. I de fall der det er Kaplan maskiner i lave fall er dødelig heten lav. I tilfellet Hellefoss kan det også bemerkes at område oppstrøms Hellefoss er Gyro infisert med tilhørende yngeldød.

Koordinering av reguleringsregime i Drammensvassdraget:

I regional vannforvaltningsplan er strandingsproblematikk knyttet både til effektkjøring og akutte utfall beskrevet som årsak til at miljøtilstanden i flere vannforekomster er forringet. Dette gjelder f.eks. ved det konsesjonsfrie elvekraftverket Kaggefoss lenger oppe i vassdraget, og elvestrekningene nedstrøms reguleringsdammen for Tyrifjorden og for Krøderfjorden ved Ramfoss kraftverk. For å sikre helhetlige løsninger og kontinuitet i vannstrengen fra disse reguleringsanleggene og hele veien gjennom flere elvekraftverk ned til Hellefossen, bør manøvreringsregime og konsesjonsvilkår koordineres. Konsesjonsmyndigheten anmodes derfor om på eget initiativ å bruke virkemidlene i vannressursloven/vassdragsreguleringsloven og kalle inn eller revidere konsesjoner videre oppover i vannstrengen.

HK merknad:

Merknaden er ikke relevant for konsesjon Hellefoss. Det er imidlertid avholdt fellesmøte i Glitres Energis nye driftssentral. Helheten i regulering og overvåkning av hele vannstrengen var et sentralt tema. I møtet ble gjennomførte tiltak på hver enkelt stasjon gjennomgått og Glitre Energis nye døgnkontinuerlig bemannede drifts sentral presentert.

Det vurderes også oppstart av et nytt prosjekt «Elveregulator» som med tilgjengelig teknologi skal regulere vannstand i hele vannstrengen. Vi mener dette er en god måte å redusere vannstrengens vannstands utfordringer.

5. Høringsuttalelse fra Fylkesmannen i Buskerud

5.1. Generell overordnet begrunnelse

Kraftstasjonene påvirker som nevnt vannføringen nedstrøms Hellefoss i høy grad. Etter at det ble installert segmentluke og kraftstasjonen på østsida ble oppgradert med nye turbiner, har forholdene med hensyn på stranding blitt bedre. Men fortsatt er det ifølge fiskeinteressene, episoder som fører til stranding. Når det gjelder segmentluka og lokkevann for fisketrappa, har luka vært satt i fast stilling på 5 m³/sek. I de periodene hvor vannføringen i elva er mindre enn slukeevna på 250 m³/sek, vil segmentluka sikre lokkevann for fisken ved trappa. I perioder med vannføring over slukeevna, vil vann gjennom sektorluka gjøre det vanskelig for laksen finne åpningen for fisketrapp. Tilpassa vann i segmentluka på ulike vannføringene vil derfor bedre oppgangen av fisk.

Også oppstrøms Hellefoss oppstår det strandingsproblem når elvemagasinet reguleres. Regulanter har i konsesjonen for utvidelse av kraftstasjonen i Hellefoss (12.12.2011), fått tillatelse til å regulere vannstanden oppstrøms Hellefoss med inntil 50 cm. Dette er et tiltak for å avdemppe negative strandingseffekter nedstrøms. Regulering av elvemagasinet oppstrøms Hellefoss, kan derfor gi periodevis stranding på strekningene opp til Døvikfoss, hvis nedtappingen skjer for raskt med tørrlegging av strandarealer.

I tillegg til stranding av laksunger vil også øvrig fiskearter og vannorganismer bli påvirket negativt (bl.a. elvemusling) både oppstrøms og nedstrøms Hellefoss.

De miljømessige forholdene som blir påvirket av reguleringen i Hellefoss er omtalt i søknaden. Her er det også skissert flere tiltak som enten er gjennomført eller er planlagt gjennomført for å redusere de negative effektene. Fylkesmannen anser at de fleste aktuelle problemstillinger og tiltak er omtalt i miljørapporten. Fylkesmannen støtter de foreslåtte tiltakene, men vil understreke viktigheten av at en lykkes med disse.

HK merknad:

Fylkesmannen beskriver de biologiske verdier rundt kraftverket på en utfyllende måte. Med samme detaljeringsnivå beskrives de problemstillinger som er og har vært i området. Gjennomførte tiltak kommenteres også. Vi merker oss at Fylkesmannen bekrefter at gjennomførte tiltak i de fleste tilfeller har vært positive og medført forbedrede miljøforhold.

Fylkesmannen kommenterer fisketrappens reduserte funksjon ved vannføringer over 250 m³/sek. I konsesjons søknaden er de normale hydrologiske forhold beskrevet. I et normalår er det en svært begrenset tidsperiode der vannføringen er over dette nivå. Under unormalt våte somre vil laksen stå nedstrøms Hellefoss å vente på redusert vannføring for da å starte sin vandring mot Modum.

Fylkesmannen påpeker at konsesjons søknaden er relativt komplett og gir foreslåtte tiltak sin støtte.

5.2. Oppgang i fisketrappa

Oppgangen i fisketrappa må sikres ved å tilpasse lokkevannet gjennom segmentluka. I dag er luka innstilt på 5 m³/sek. I følge regulanten er det vanskelig å endre denne innstillingen under drift. Ut fra innspill fra lokale fiskeinteresser anses denne vannføringen å være for lav i de perioder vannføringen i elva er større enn slukeevna. Fylkesmannen støtter derfor at det gjennomføres forsøk med lokkevann gjennom segmentluka for å optimale oppgangen av fisk. Effekten av ulike vannføringer på oppgang av fisk, vil kunne dokumenteres gjennom ved den automatiske fisketelleren i trappa og i de tidligere manuelle tellingene.

Mer optimal innstilling av segmentluka i forhold til lokkevann i perioden med oppgang av laks, vil også kunne dempe på strandingseffektene ved at luka vil gi vann til elva nedstrøms Hellefoss, under nedtrapping i turbinene, drift, utfall, driftsstans etc. i kraftstasjonene.

I dag kan vannstanden i elva oppstrøms Hellefoss enkelte ganger falle under nivået for å få vann inn i fisketrappa. Det må derfor gjennomføres tiltak som sikrer at det renner vann i trappa også på lave vannstander.

HK merknad:

Etter installasjon av automatisk fisketeller kommenterer fylkesmannen muligheten til å optimalisere fiske trappen. Variabel lokke vannmengde kan prøves ut. Det er også mulig å finne tekniske løsninger som sikrer vanntilførsel til laksetrappen til enhver tid. HK har god kontakt med fiskerinteressene og dette er blant de temaer som diskuteres.

Laks under kraftstasjonen

I dag vandrer en del laks inn under kraftstasjonen på vestsida. Laksen er ikke tilgjengelig for fiske, men vil lett bli utsatt for sopp osv. som følge at den blir stående tett. Vi støtter derfor regulantens forslag om enkelte stopp i kraftstasjonen for at laksen skal trekke ned i elva igjen.

HK merknad:

Denne praksisen har vært fulgt i flere ti år. Både HK og fiskerinteressene er tjent med et nært samarbeid om daglig drift.

5.3. Nedvandring av fisk

I dag samles det en god del vinterstøing om våren i inntakskanalen til kraftstasjonene på østsida. Det er derfor viktig at tiltaket med spalte i inntakskanalen på østsida settes i verk. Denne vil sikre at vinterstøingen har mulighet for å vandre ut i elva, og ikke havne på rista til kraftstasjonen. En slik spalte vil også kunne bedre forholdene for utvandrende ål om høsten, for å unngå at de havner i turbinene. Oppgang av ål anses for øvrig å være sikra bl.a. gjennom fisketrappa. Utvandring av laksesmolt om våren kan være et problem i de periodene når det ikke er overløp eller hvis det ikke er vann i sektorluka. I den sammenheng vil nedvandring gjennom segmentluka kunne redusere tap av smolt inn i turbinene.

HK merknad:

Fylkesmannen påpeker at ålens oppvandring er mulig gjennom fisketrappen. Gjennomført kartleggingsprogram for ål bekrefter dette. Grunnet dagens situasjon med Gyro smitte er det lite smolt som skal vandre ned forbi kraftverket. Passasje under segmentluka er neppe noen god løsning for smolt men kan muligens fungere for ål. I nedvandningsperioden for smolt og vinterstøing er det vanligvis store vannføringer i Drammenselva og det går mye vann over dammen som smolt og vinterstøing kan følge. Tiltak for nedvandring er planlagt, se pkt 6.3

5.4. Vannstandsendringer

Stranding av fisk har som nevnt vært et tilbakevendende problem i Drammenselva i årtier. I den nye konsesjonen forutsettes det derfor at lukemanøvreringen og kjøringen av kraftstasjonene skjer på en måte som reduserer/eliminerer strandingsproblematikken, og ikke kommer i vesentlig konflikt med fiske. I den sammenheng er det viktig at vannføringen/vannivåene måles både oppstrøms og nedstrøms Hellefoss. Dette vil kunne gi grunnlag for å vurdere effekten av kjøringen både på fisk og øvrig vannlevende organismer oppstrøms og nedstrøms Hellefoss. Det er viktig at nedtapping som følger av redusert vannføring med nedtrapping av turbindrifft skjer over tid, (f.eks. 5-13 cm /time) slik at fisk og øvrige vannorganismer får tid til å trekke ut på dypere vann.

Strandingsproblematikk er et kjent problem også i andre elvereguleringer. Dette er bl.a. løst ved installasjon av omløpsventil. Også automatisk regulering av lukene vil kunne være en mulighet, selv om dette fort også vil kunne bli et risikomoment. Det bør imidlertid vurderes om slike tiltak også kan være aktuelle i Hellefoss.

HK merknad:

Vannstandsendringer og risiko for stranding av fisk er et tema som er behandlet i konsesjons-søknaden. Her er det mange forhold som påvirker dette. Interne forhold på kraftverket er kraftverkseierenes ansvar. I den utstrekning det finne tekniske løsninger har HK gjentatte ganger gjort betydelige investeringer for å bedre situasjonen. Konsesjons pålagte krav som ikke er teknisk mulig å møte gir ingen mening. Vannstandsendringer som skyldes forhold oppstrøms Hellefoss kan HK ikke holdes ansvarlig for. I en fremtidig konsesjon må disse realiteter hensyn tas.

Omløpsventil benyttes i kraftverk med høyere fall og lengre tørrlagte elvestrekninger. På Hellefoss er dette ikke en anvendbar teknologi. Flomlukene på Hellefoss har automatisk regulering.

5.5. Manøvreringsreglement og standard vilkår

Manøvreringsreglement

I og med at det er en rekke naturfaglig problemer knyttet til vannføringsregime, bør det fastsettes et manøvreringsreglement for reguleringen av Hellefoss. Drift av kraftstasjonene i Hellefoss er imidlertid også avhengig av hva som skjer i kraftstasjonene lenger oppe i vassdraget og tilsiget fra Tyriffjorden og Krøderen. Slik sett burde det vært et vannføringsreglement som gjaldt for alle stasjonene oppover elva. Imidlertid bør det fastsettes et reglement for regulering av Hellefossen som omfatter lukeregulering, minstevannføring, lokkevann, nedtrappings-hastighet, magasinnivå oppstrøms osv. Et mer miljøbasert reglement med dagens teknologi, bør nødvendigvis ikke gå vesentlig ut over kraftproduksjonen. For å vurdere effekten av et miljøbasert reglement, kan en mulighet være å fastsette et midlertidig reglement som tas opp på ny f.eks. etter fem-ti år.

Standard vilkår

Ved nye konsesjoner blir det fastsatt naturfaglig standardvilkår (biotopforbedring, undersøkelser, utsettingspålegg osv.). Ved innføring av standardvilkår for Hellefoss Kraft, vil regulanten kunne pålegges tiltak for å bedre miljøtilstanden. Fram til i dag har slike påleggshjemler ikke foreligget siden reguleringen har hatt konsesjonsfritak. Innføring av standardvilkår vil derfor være en viktig endring, selv om regulanten allerede i dag har gjennomført en del tiltak på frivillig basis.

HK merknad:

Fylkesmannen tar opp diskusjonen om et manøvrerings reglement for vassdraget. Juridisk sett er dette neppe et tema for en fremtidig konsesjon på Hellefoss. Stasjonene i vassdraget er i dag tilknyttet Glitres driftssentral i Drammen. De fleste stasjonene er modernisert og driftssentralen er ny. Her er det et potensial for etablering av en overordnet styring av vannstrengen som helhet. Tilgjengelig teknologi er under kartlegging. . Når det gjelder et spesifikt reglement for Hellefoss, se vår vurdering under pkt 6.4

Når det gjelder bidrag til biotopforbedring, undersøkelser og utsetting av yngel så har HK etter beste evne forsøkt å bidra siden dagens eiere overtok.

5.6. Fylkesmannens konklusjon

Fylkesmannen kommenterer en rekke forhold. Mange er sammenfallende med tilbakemeldingen fra Fylkeskommunen.

HK merknad:

HK vil imidlertid generelt påpeke flg:

- De fleste omtalte forhold er hensyntatt i den konsesjons søknad som er oversendt NVE
- Det er viktig at de tiltak som i fremtiden skal gjennomføres er konkrete og rettet mot tidsaktuelle problemstillinger. Tiltak knyttet opp mot den fremtid da vassdraget er Gyrofritt må vi forholde oss til når den tid kommer.
- Pålegg som er teknisk umulig å realisere gir liten mening.
- Problemstillinger som ikke direkte skyldes HK's virksomhet kan ikke pålegges HK å løse.

6. Høringsuttalelse fra Hellefoss-Åmot kultiveringsanlegg

Denne høringsuttalelsen er avgitt på vegner av medlemmene i HÅK som er elveierlag, grunneierlag og fiskeforeninger knyttet til influensområdet for Hellefoss kraftverk. Dokumentet omhandler mange tema som også er tatt opp i høringsvarene fra fylkeskommunen og fylkesmannen. I den grad temaene er kommentert tidligere blir de ikke- eller i liten grad kommentert her.

6.1. Generelt

Høringsvaret bygger på forventningen om å integrere moderne naturforvaltningsvilkår og ny kunnskap knyttet til akvatisk miljø i en konsesjon, og at ny fagkunnskap legges til grunn slik at både energiproduksjon og miljø ivaretas.

HÅK er av den oppfatning at kunnskapsgrunnlaget for etablering av en konsesjon ikke imøtekommer Naturmangfoldsloven §§ 8-12.

HK merknad

HK har i sin søknad lagt til grunn moderne naturforvaltningsvilkår og nyeste kunnskap både når det gjelder best tilgjengelige løsninger i oppgradering av de tekniske anleggene, og er samtidig opptatt av å bruke nyeste og akseptert kunnskap om elveøkologiske forhold som grunnlag for drift av kraftverkene. HK er uenig med HÅK og mener at kunnskapsgrunnlaget for søknaden sammen med forslagene til utvikling av ytterligere forbedringer er i overensstemmelse med Naturmangfoldsloven. Søknaden legger også opp til samarbeid med miljøforvaltningen og med fiskeinteressene om driften fremover og da med sikte på å ivareta naturmiljøet og energiproduksjonen.

6.2. Forbygge raske vannstandsendringer og innføre minstevannføringer

HÅK mener at en konsesjon bør inneholde kvantitative grenseverdier for vannstandsendringer og for minstevannføringer. Minstevannføringer skal være sesongtilpasset akvatisk miljø, særskilt anadrom laksefisk og deres livssyklus, og ta hensyn til rekreasjonsaktiviteter som fritidsfiske og båtbruk. Det kan for eksempel skilles mellom fastsatt fiskesesong, gyteperiode og perioden for utvikling av egg og smoltvandring. Vurdering av lokkevann bør også inkluderes med hensyn på oppgang forbi Hellefoss kraftstasjon og tilpasset trappefunksjon og lukemanøvrering.

HÅK påpeker også i sitt svar behovet for å redusere stranding av fisk og tørrlegging av gyteområder og av elvemuslingbiotoper. Det pekes videre på at ny kunnskap om disse forholdene (CEDREN) bør legges til grunn for konsesjonsbehandlingen.

HK merknad

I søknaden peker HK på at oppgraderinger som er gjort med luker og kraftstasjon har bidratt til at uforutsette vannstandsendringer de siste årene er langt færre enn tidligere, og at utslagene er innenfor akseptable grenser (Temahefte 62, CEDREN). De store utslagene som HÅK peker på er heldigvis historie. Det er viktig å ta med i disse vurderingene at de aller fleste vannstandsendringene henger sammen med forhold knyttet til andre kraftverk ovenfor Hellefoss. Det er således ikke teknisk mulig for HK å alltid styre vannstanden innenfor cm grenser ved alle slike vannføringsendringer, og det kan heller ikke være HK sitt ansvar. Men, med en manøvreringsmulighet på 0,5 m oppstrøms dammen på Hellefoss er det mulig å bruke nylig etablerte tekniske løsninger for å dempe effekten av slike vannføringsendringer, slik det gjøres i dag. Med utgangspunkt i disse rammene som HK har for vannføringsendringer ved Hellefoss og som er utenfor HK sin kontroll, er det feil å sette opp grenseverdier for vannstandsendringer i konsesjonen.

HK vil bruke alle sine tilgjengelige tekniske løsninger for å medvirke til at vannstandsfluktuasjoner holdes innenfor faglige akseptable nivåer. HK vil og medvirke, sammen med forvaltningen, til å skaffe data som kan beskrive strandingsproblemet på en bedre måte enn det som er dagens grunnlag.

HÅK nevner tørrlegging av gytegroper som en årsak til dødelighet. Slik tørrlegging kan muligens ha skjedd men det er i så fall kortvarig og etter det en kjenner til fra registreringer av gytegroper i andre vassdrag er dette sannsynligvis av liten betydning for egg og yngel i grusen.

Fordi kraftverkene lenger opp i vassdraget slipper vintervannføring fra magasinene er vannføringen vanligvis større om vinteren nå enn det elven hadde i naturlig tilstand. Slik sett bidrar dette til mer stabilt vanndekke på gytearealene enn før slike reguleringer var etablert.

Tema minstevannføringer er ikke enkelt fordi Hellefoss kraft ikke har noe magasin. Alle de hensyn HÅK nevner i forbindelse med minstevannføring viser at dette er dynamiske og svært tidsvariable behov som gjør det lite praktisk med et noe stivbeint reglement for HK som er prisgitt den vannføringen som til enhver tid kommer i elva.

Hensikten med å slippe vann gjennom eller over dammen er å bidra til oppvandring av fisk og det er gjort mange forsøk i samarbeid med fiskeinteressene for å finne gode løsninger. Med data fra ny installert fisketeller i fisketrappa og god kontroll med vannføringene ligger det nå til rette for å finne fram til mer optimale ordninger med bruk av lokkevann.

Hva gjelder effekt for elvemusling av kortvarige tørrlegginger, er det fra faglig hold ikke forventet nevneverdige uheldige konsekvenser.

6.3. Sikre toveis vandring for fisk og redusere turbindødelighet

Oppstrøms vandring

HÅK påpeker at vilkår i konsesjonen bør være kvantitative grenseverdier for minstevannføringer og slipp av lokkevann. Og det settes krav til undersøkelser for å finne frem til gode løsninger.

HK merknad

Vi er enige i at det må gjøres bruk av moderne kunnskap om de aktuelle forholdene og at mulighetene som foreligger for registreringer av vannslipp og fiskeoppgang må brukes for å finne gode løsninger, se for øvrig kommentar i pkt. 6.4 og 8.2

Nedstrøms vandring

Ved nedstrøms vandring vil utgytt fisk og smolt ved overløp vandre ned over dammen når forholdene tilsier det, men på grunn av regulering og turbininntak med påfølgende strømminger vil majoriteten av denne fisken bli fanget foran inntak på østre del og det medfører liten eller ingen utvandring. Nedvandring er i dag derfor en av flere sentrale flaskehalsar for overlevelse og produksjon av anadrom fisk. Det kan også med stor sikkerhet antas at turbindødelighet for laksesmolt, utgytt fisk, ål og andre arter er forholdsvis høy da en del av nedvandringen skjer uhindret gjennom inntakene.

HK merknad

Søknaden tar opp tiltak for å redusere ulempe for nedvandrende fisk, og det er viktig å ha med i denne vurderingen at nedstrøms vandring av vinterstøing og smolt i hovedsak skjer når vannføringene øker om våren og når det går vann over dammen. Det er derfor ikke sannsynlig at majoriteten av nedvandrende fisk fanges foran inntaket på østsiden. Det er derimot rimelig å anta at mye fisk følger vannføringen over dammen. At det er noe fisk som også følger med strømmen inn mot inntaket til kraftstasjonen på østsiden er HK innforstått med, og som nevnt er tiltak for å lede denne fisken forbi kraftstasjonen designet og klar for implementering så snart konsesjonen foreligger. Se for øvrig pkt. 6.3

Prøvereglement

HÅK påpeker behovet for et prøvereglement på 5 år og et overvåkningsprogram for å følge opp et slikt prøvereglement

HK merknad

Et manøvreringsreglement for Hellefoss er lite praktisk fordi det ikke er noe magasin som kan disponeres. Det eneste mulige er å slippe vann forbi kraftstasjonene og da over eller gjennom dammen. Slik bruk av vann må ha en nytteeffekt for eksempel for oppvandring eller nedvandring av fisk. Se for øvrig kommentarene under pkt 8.2. Behov for vann vil og variere med tekniske løsninger som velges knyttet til fisketrappes og kraftstasjoner. HK legger i sin søknad opp til en situasjonstilpasset bruk av vann og utvikling av kunnskap i om dette i samarbeid med forvaltning og fiskeinteresser. Som omtalt under pkt 6,4 og 8,2 mener HK det er fornuftig å benytte data fra den nye fisketelleren, vannføringsregistreringene og slipp av lokkevann som grunnlag for å etablere kunnskap om hvordan disse dynamiske prosessene foregår. Dette er både i tråd med fylkeskommune, fylkesmannen og HÅK sine ønsker om å skaffe mer kunnskap. Svarene på flere av spørsmålene HÅK reiser er ikke gitt i dag. Som eksempel mener HK at bedre kunnskap om strandingsutfordringene bør utredes.

7. Høringsuttalelse fra Mattilsynet

Mattilsynet kommenterer flere forhold. Mange er sammenfallende med tilbakemeldingen fra Fylkeskommune og Fylkesmann.

HK vil imidlertid generelt påpeke flg:

- De fleste omtalte forhold er hensyntatt i den konsesjons søknad som er oversendt NVE
- Påstand om omfattende problem med omfattende død for utvandrende smolt bes dokumentert.
- Mattilsynet omtaler Kjetil Hindars arbeider med bekjempelse av Gyro smitte. Vi håper han vil lykkes og vil fortløpende forholde oss til konklusjonene i hans arbeid.
- Forhold mellom de ulike direktoratene er omtalt. Vi kan ikke se at Hellefoss er part i dette.
- Mattilsynet kommenterer forhold til drikkevann i utbyggingsfasen. Til opplysning så inneholder konsesjons søknaden ingen utbyggingsplaner.

8. Høringsuttalelse fra Norsk Maritimt museum

Norsk Maritimt museum har ingen innvendinger.

9. Høringsuttalelse fra Ole Hoen vedrørende landbruksvanning

Ole Hoen tar opp forhold knyttet til landbruksvanning. Konsesjons søknaden inneholder ingen elementer som vil påvirke dagens landbruksvanning.

10. Høringsuttalelse fra Ole Hoen vannrett til mæl fiske

Ole Hoen tar opp forhold knyttet til gammel hevdvunnen rett til mæl fiske. Konsesjons søknaden inneholder ingen forhold knyttet til endring av dette. Det kunne imidlertid være formålstjenlig at det beregnes en nåverdi av denne rettighet og at forholdt gjøres opp med et engangsbeløp.

11. Høringsuttalelse fra Øvre Eiker kommune

Kommunen har gitt en kortfattet å ryddig tilbakemelding hvor de påpeker at fremtidige konsesjonsvilkår bør avklares i nært samarbeid med fiskeinteressene. HK har som klar ambisjon å følge dette.

12. Vannsstandsdropp

I flere av høringsuttalelsene er det påpekt at vannstanddropp nedstrøm Hellefoss er hyppige og med for store dropp. Vi mener at dette nå er historie. HK har de senere årene brukt mye penger på opprustning av Hellefoss kraftverk med moderne styringssystemer. De ovenfor liggende kraftverkene Døvikfoss og Embretsfoss har også blitt oppgradert eller bygget nytt med moderne styringssystemer. Fra 2017 ble også driftssentralen styrket, slik at det alltid er 2 stykker på vakt 24/7, for bla. sikre bedre overvåkning av vassdraget og muligheter for inngripen ved utfall eller hendelser i vassdraget. Det er først i 2017 at vi har sett full effekt av moderniseringen av kraftverkene og styrket driftssentral. Dette viser også dokumentasjonen i høringsdokumentet fra HÅK (Tabell 2). Tabellen viser at i perioden 2009-2016 var det i gjennomsnittlig 64 dropp pr. år hvor mange av hendelsene hadde betydelig dropp, mens det i 2017 var en betydelig nedgang til 22 dropp på 115-170 mm/t.

Våre egne registreringer for 2017 viser 11 hendelser med vannsstandsdropp på mellom 150-290 mm/t, derav 3 dropp over 200 mm. Den gode trenden fortsetter i 2018. Frem til 1. mai 2018 har vi kun hatt 5 dropp mellom 150-440 mm. Årsaken til droppen på 440 mm skyldtes is fra vassdraget som la seg på lukene. Dette hindret effektiv åpning av lukene ved HK. Dette viser at våre tiltak har hatt meget god effekt og at HK nå har systemer som regulerer slik at dropp over 15 cm minimaliseres. De aller fleste tilfeller med vannsstandsdropp, skyldes hendelser som HK ikke kan lastes for. Ved flere større hendelser har aktiv inngripen fra driftssentralen eller den nye automatikken ved HK faktisk bidratt til å minske droppene. Det er også verdt å påpeke at tilfeller med dropp på over 200 mm, som regel skyldes nettfeil med samtidig utfall av mange av kraftverkene ovenfor HK. Dette fører til bølger nedover i vassdraget, og dropp over 200 mm kan skje, selv om reguleringen ved HK virker optimalt.

Vi mener at et pålegg om en maks grense for vannstandsdropp i konsesjonen ikke kan pålegges, siden det er alt for mange faktorer som HK ikke rår over, som forårsaker disse droppene.

Dato	Dropp cm/t
2017	
28.02.2017	16,5
06.03.2017	15,8
01.04.2017	16,0
21.04.2017	17,7
19.05.2017	20,4
21.05.2017	15,3
12.06.2017	20,5
29.09.2017	16,5
17.10.2017	29,3
14.11.2017	16,7
29.12.2017	18,0

Dato	Dropp cm/t
2018	
11.01.2018	28,8
14.01.2018	16,0
15.01.2018	15,0
07.02.2018	15,9
02.03.2018	44,0

Med vennlig hilsen
Glitre Energi Produksjon AS

Tomas Hagen
Daglig leder Hellefoss Kraft AS

Trygve Øderud
Prosjektleder Glitre Energi Produksjon AS

Brevet sendes ut uten signatur. Brevet er godkjent etter interne rutiner.